

Subjekt a „věc“

Masaryk se vši silou brání proti „historismu“, čímž rozumí negativně popírání jakýchkoli „statických“ momentů v dějích (ve vývoji, v historii atd.), a pozitivně jednostranné zdůrazňování všepostihujících změn a pohybů. Základní oprávněnost tohoto Masarykova motivu je po mém soudu nepochybná, ale je bohužel stále ještě poplatná staré metafyzice, které – při nejmenším od Aristotela – stavěla na tom, že změna je možná jen na povrchu něčeho, co se nemění, tj. jako něco druhotného, přídavného, co je nějak „navěšeno“ na substrát. Jak se dnes ve vědách ukazuje, nic takového, jako nějaký pevný „substrát“ všech změn neexistuje; právě v základech všeho, tj. veškerenstva, celého Vesmíru, jsou změny, pohyby. Najdeme-li někde něco více či méně trvalého a jakoby neměnného, ukáže se, že to muselo být nějak „ustaveno“, „vytvořeno“, „zorganizováno“ na základě oněch prvotních změn. Zároveň však se ukazuje, že zůstaneme-li jen u tohoto rozpoznání, nejsme dost pozorní, protože nevěnujeme pozornost právě té stránce skutečnosti, tj. skutečného světa, že nejrozmanitější změny a proměny *mohou* být nějak pořádány, organizovány, stmelovány, sjednocovány v nějaké i zvenčí rozpoznatelné „celky“, které se liší od pouhých „hromad“ a proto nemohou být za pouhé hromady považovány. Masaryk tedy oprávněně trvá na tom, že se musíme starat nejen o pohyby, změny, vývoj, ale že musíme dobře vidět i to, že právě ty nejdůležitější (nejvýznamnější, zejména ty nejsložitější) změny, pohyby a vývojové procesy jsou možné jen za předpokladu a pod podmínkou toho, že byly, jsou a budou nějak sjednocovány, integrovány. Na rozdíl od Masaryka ovšem nebudeme v těchto „celcích“ (byť relativních, nedokonalých, k celkovosti jen spějících resp. svou celkovost stále obnovujících a vylepšujících) vidět „věci“, tj. nebudeme mluvit o „věcech“, ale najdeme si jiná, zřetelněji promlouvající pojmenování. V případě pravých jsoucen (tj. pravých událostí, neboť každé pravé jsoucno je událostným děním, jehož integrita je zajišťována zevnitř, nikoli zvenčí) budeme mluvit o „subjektech“. Vhodný název musíme najít také pro nepravá jsoucna, nepravé události; ale tam asi bude zapotřebí hned několika různých pojmenování, aby byl zřejmé, kde jde o pouhé hromady, agregáty, které jako „věci“ pouze vypadají, a kde naopak jde o více nebo méně pořádané a někdy i sjednocované komplexy, ustavované a udržované díky přístupům zvenčí, a tedy nikoli relativně samostatné a svébytné, nýbrž spojované s určitými smysluplnými kontexty, tj. svůj vlastní smysl nemající ani nevytvářející, ale smyslem zvnějšku obdařované.

(Písek, 080102-1.)